

Просто й корисно і дуже важливо

Приваблювання птахів з метою охорони лісових масивів, парків, скверів, сільськогосподарських угідь, плодкових садів, виноградників, ягідників - давно відомий біологічний метод боротьби із їх шкідниками: комахами, гусінню, мишовидними гризунами. Але, на жаль, практичне втілення його в життя бажає бути набагато ліпшим. Тим паче зараз, коли людина відчула на своєму здоров'ї й усвідомила всю згубність надмірного захоплення отрутохімікатами у "боях" за підвищення продуктивності гумусу та високі врожаї полів, ланів, садів. Скільки коштів, техніки, людського ресурсу задіяно на виготовлення й "напичкування матінки землі всілякою отрутою – заводи, комбінати, трактори, оприскувачі, авіація... Але ж яка ціна і якість цих "високих врожаїв"? Паралельно із цифровими здобутками сумні наслідки. Адже від пестицидів, гербіцидів, інсектицидів тощо гине сила силенна живих організмів, порушується екологічна рівновага в природі, міняється і не у кращий бік структура родючих ґрунтів, зрештою провокуються хвороби диких і домашніх тварин та людей. Тривога фахівців за такий стан повинна сприйматися не просто як популістські заклики до повної й категоричної відмови від використання не властивих природі речовин - отрутохімікатів чи применшення ролі заходів інтенсифікації, бо дійсно, вже надто масштабно й глибоко зруйновано механізм функціонування біологічного екстенсивного еволюційно-злагодженого механізму живої природи. Йдеться про розумний глузд у їх використанні, і в подальшому відмові від них /отрутохімікатів/, натомість, відновленні й наданні переваг природним факторам /заходам/, що лімітують спалахи шкідників сільськогосподарських культур...

А між тим сотні тисяч дуплогніздних пташок, яких холод та голод змушує взимку "притулитись" та шукати порятунку біля людських осель, на колективних, фермерських угіддях чи приватних подвір'ях, відлітають із настанням весни у ліси в пошуках місць для гніздування.

Піклуючись зовнішнім видом паркових посадок, дбаючи за продуктивність плодкових садів, людина вирізає старі дуплисті дерева, очищає закутки своїх господарств від хмизу. Все це правильно й вірно, впорядкувати господарства необхідно. Але, поряд із цим знищуються екстенсивні /природні/ місця для можливості розмноження пернатих. Саме цю прогалину можна і, фактично дуже необхідно якомога швидше надолужити. Щорічно для дрібних комахоїдних птахів виготовляти й розвішувати в парках, скверах, лісосмугах власних, фермерських чи колективних садових господарствах штучні гніздівлі. Крім осілих та кочуючих: синичок, повзиків, горобців, підкоришників, залюбки зів'ють гніздечко у штучних будиночках і перелітні пернаті санітари: сіра і строката мухоловка, біла плиска, горихвістки лисушка та чорнушка й інші.

Для хижих птахів: сірої, вухатої сов, сичика- горобця та домового, соколів кібчика та боривітра також виготовляють напів-відкриті, або із великим льотком штучні гніздівлі й дуплянки.

Вражаючою буде цифра, якщо підрахувати скільки знищують зеленої маси армії гусениць, не дають нормально вегетувати деревам і кущам короїди та їх личинки.

А звідси і користь від птахів. Якщо врахувати, що лише одна пара великої синиці у період виведення та вигодовування пташенят приносить до гнізда більше ніж 10 000 комах та їх личинок. Одна сіра мухоловка за місяць поїдає 13-14 тисяч мух.

Легко підрахувати користь і від хижих птахів, знаючи, що одна польова миша поїдає за рік 2-3 кг зерна, а їх (мишей) снує полями багатомільйонна чисельність. На противагу цьому скажемо, що пара боривітрів приносить пташенятам у день 10-12 полівок, а сова за місяць знищує 80-120 різних гризунів. І так трудяться на користь собі і людині птахи по 10-12 годин протягом дня, а сови і вночі без вказівок “накачки” преміальних і вихідних.

Ось такі прості екологічні підрахунки над якими варто було б серйозно замислитись.

Необхідно переглянути психологію того, що цим /приваблюванням птахів/ повинні займатися лише школярі. Звичайно, велику допомогу в справі зимової підгодівлі, виготовленні штучних гніздівель та весняному приваблюванню в них птахів можуть надати учні. Але створити їм умови для цього повинні все таки дорослі: керівники агро та лісових господарств, фермери, директори парків культури й відпочинку, природоохоронні державні та громадські організації. Певну фінансову підтримку могли б надати й служби державних управлінь (департаментів) охорони природи, екологічної інспекції, держлісгоспи. Адже виготовлення штучних гніздівель потребує чимало (хай навіть відходів) пиломатеріалу, якого в навчально-освітніх закладах давно немає. Можна було б забезпечити школи, ПТУ матеріалами і учні, за рахунок продуктивної корисної праці виготовили б штучні гніздівлі. Можна, щоб централізовано їх виготовляли дорослі із відходів дощок, опалубки, тирсо - саману, а вже школярі, члени юнацьких секцій Товариства охорони природи, екологічної варти ВЕЛ, гуртківці - юннати проводили б розвішування їх, забезпечували охорону, та щорічну очистку від минулорічних гнізд. Крім того учні мали б змогу проводити довготривалі дослідження за гніздівлями, фіксувати свої фенологічні спостереження за пернатими. Юні натуралісти із досвідом проводили б кільцювання пташенят, поршків, за можливості і дорослих птахів. І це б сприяло виробленню в учнівської молоді потягу до наукових досліджень, практично втілювало виховний компонент “Концепції екологічної освіти в Україні” та реалізовувало освітні й посильні практичні засади Програми Сталого /стійкого, збалансованого/ розвитку та нашої регіональної Рамкової конвенції про охорону і Сталий розвиток Карпат.

Найбільш суттєві поради із виготовлення і розвішування штучних гніздівель для птахів такі:

- Виготовляти будиночки необхідно із дощок товщиною 2-3 см. Різні пластмаси, фанера, тирсо - стружкові плити (ДСП, ДВП) не підходять.
- Дошки з одного (внутрішнього) боку не стругати, це дасть змогу пташенятам легко лазити по стінках всередині у будиночку.

- Можна виготовити форму і “вилити” гніздівлі із опилок і цементу, або робити із тирси і саману. Такі гніздівлі доцільно зовні вкривати корою із дерева.
- Не робити біля льотків /отвору в який влітають і вилітають птахи/ різних підставок, жердин чи дощечок бо це дає змогу сорокам воронам, кішкам, іншим ворогам пернатих легко проникнути в будиночок і полювати на пташенят.
- Верхню кришку робити із виступом на 7-10 см. це також ускладнює проникненню хижаків до гніздівлі та запобігає попаданню в них дощу.
- Кришки обов’язково повинні бути зйомними, для проведення щорічної очистки гніздівель від залишків минулорічних гнізд. А також при певному натуралістичному досвіді робити спостереження за птахами, фотографувати, кільцювати їх.

Розвішувати гніздівлі в паркових і лісових посадках на висоту від 2 до 4-8 метрів, а в садах можна й 1,5-1,7 метрів. В лісах розташовувати на віддалі 25-30 метрів одну від одної, в садах та лісосмугах і до 45-50 метрів. Птахи ревниво відносяться до близького сусідства гніздових ділянок, затівають бійки, а можуть і взагалі не заселити гніздівлю, що викликано піклуванням про забезпечення необхідним кормом для вигодовування пташенят

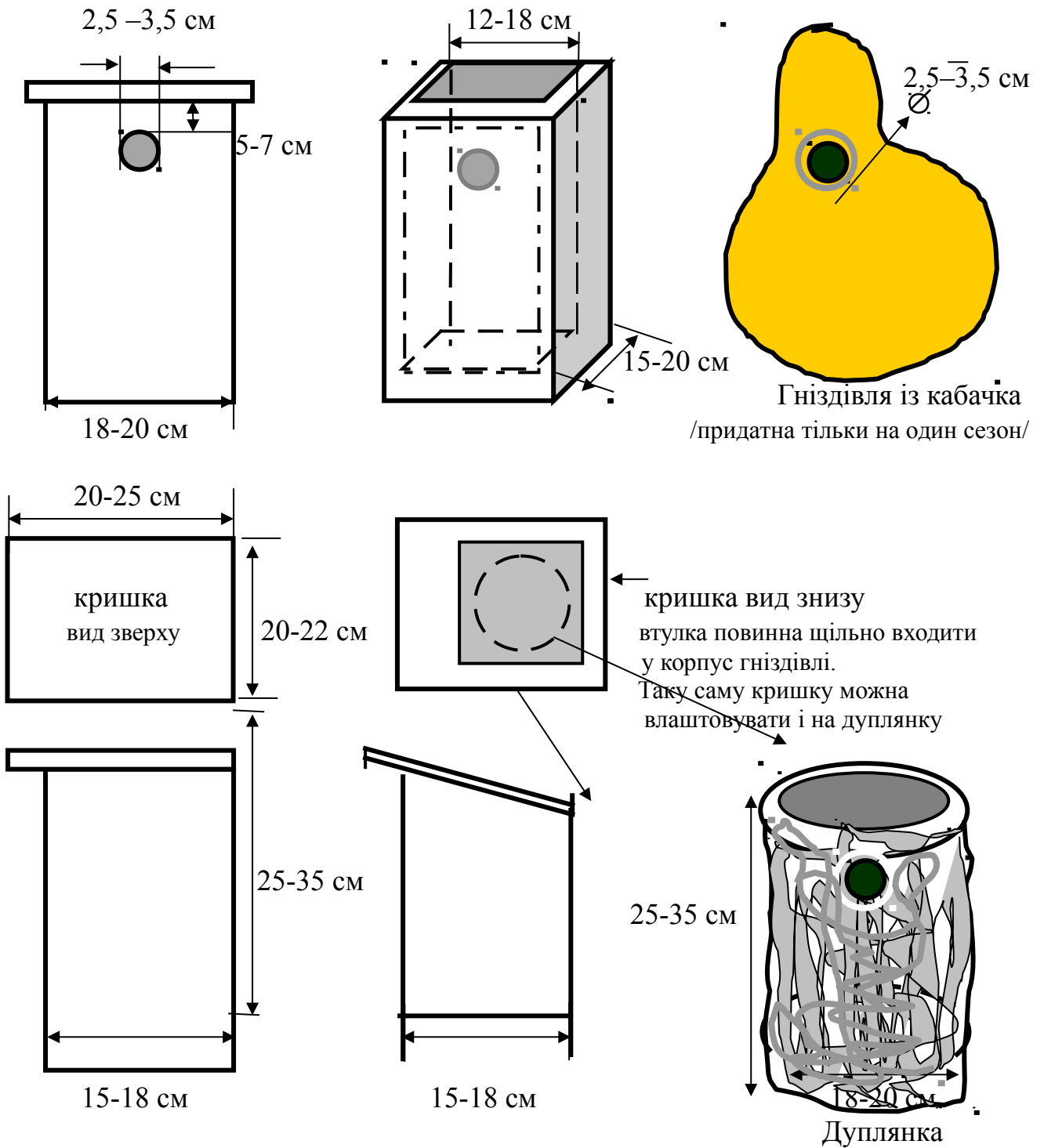
В молодих садах, допоки підростуть дерева та на дачних ділянках штучні гніздівлі доцільно встановлювати на жердинах.

Для хижих птахів на відкритих ділянках сільськогосподарських угідь на відділі 200-400 метрів можна встановлювати “Т-подібні” жердини висотою 2,5 - 4 м. де б вони відпочивали й оглядали поля. Внизу під жердинами бажано влаштувати поїлки із металевого чи пластмасового посуду.

Більш детальну інформацію по кожному птаху, різній формі, розмірах гніздівлі, льотка, особливостях їх виготовлення та розвішування, інших деталях біологічного методу захисту врожаїв можна взяти на кафедрах зоології біологічних факультетів вищих навчальних закладів, Інституті зоології НАН України, науковців (орнітологів) заповідників, Національних природних парків, Товариств охорони птахів, Товариств охорони природи їх обласних, районних і міських осередках, еколого-натуралістичних центрах, станціях юних натуралістів, громадських екологічних організаціях..

Керівництву і педагогам навчально-виховних закладів бажано налагоджувати співпрацю із вищенаведеними організаціями і установами, щоб спільно проводити постійну пропаганду саме біологічних методів охорони природи, роз’яснювати, яку користь приносять птахи в підтримці екологічної рівноваги, поліпшенні якості врожаїв та збільшенні продуктивності садів, ланів, лікуванні зелених насаджень.

Слово і діло за нами людьми, за птахами не постоїть, вони віддячать нам сторицею.

Такі штучні гніздівлі можуть заселяти синиці, мухоловки, горихвістки, повзики іноді підкоришники,

Якщо льоток 5 і більше см їх заселяють шпаки, крутиголовки

Олександр Геревич

Директор Закарпатського обласного еколого-
натуралістичного центру учнівської молоді.
Заслужений працівник освіти України

Фото і малюнки автора

